הצל שלי ואני

תדהר ואלד

צילום: יוסי אלוני

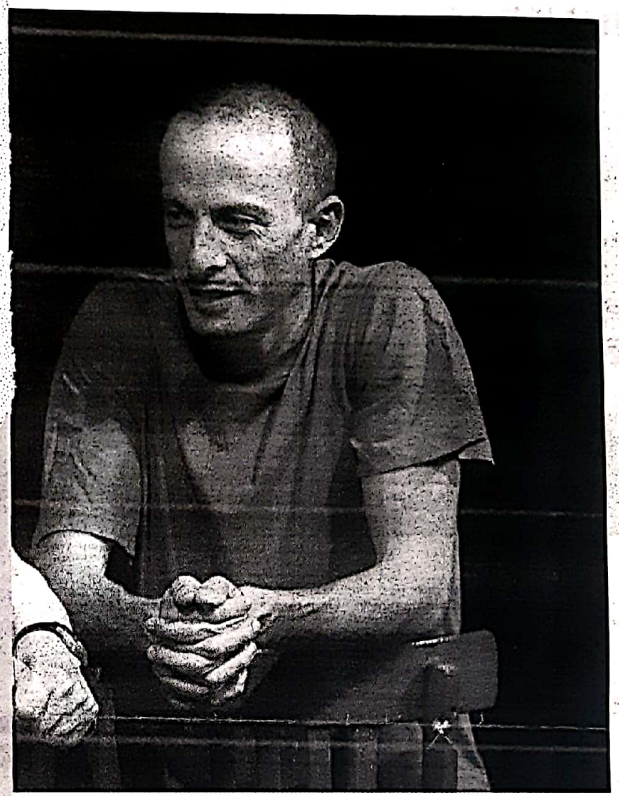

קניאל עם ניסן נתיב. "אני לא אלוף יחסי הציבור ולכן אני לא מקבל מימון על סרט שעוסק באדם שחשוב למקום הזה"

"מהר מאוד הבנתי שכל מה שניסן מסתיר זה את התסכול שלו שהוא לא הצליח לממש את עצמו בתור שחקן. כשחייתי הוזר הביתה וצופה בחומרים הבחנתי שתוך כדי הראיון, הבנאדם פשוט נוזל לי מהכיסא. ככל שזה נמשך, הוא נעלם מהפריים. הבנתי שיש לי פחד במה מטורף"

אחת רגעי התהילתו קנה זוהר קניאל בזכות צילום של ארבע טיפות דיו. ארבע טיפות דיו על חזהו של בן זוגו דאז, משה גרשוני (מבכירי אמניגו ותחת "סקנדל פרס ישראל" לשנת 2003), בתערוכה שהציגו במחוזות ישראל. מאז הפך לסמל די מוכר בעולם האמנות. הביקורות הטובות שקיבלו בני הזוג ראו על העבודות הנועזות (כיון שהיתר גרשוני צולם על ידי קניאל בתאורה רכה כשכמה סי־פות דיו מנצנצות על חזהו) התערבבו ברכילות העסיסית, ואולי תגבו אותה יחד עם התקשורת. תגבו את פער הגילים בין גרשוני (גרשוני היה אז בן 61, קניאל בן 31); את העובדה שגרשוני הציג את עבודות הבכורה של קניאל, שפעולם לא הציג בשום מקום, רווקא במוזיאון ישראל, ושאר ירקות. אחרי כשנה יחד הם נפרדו וקניאל התאייר לו חזרה לאנונימיות. עכשיו הוא מנסה לחזור עם סרט תעודה שבייים, הפיק וצילם, "ואז המקסף אל מאחוריי הפסנ־תר" שמו (מתוך בסינמסק תל־אביבנ), שעוסק באגדת התאטרון והזיה ניסן נתיב.

במשך חודשים ארוכים, בלי כל מימון או תמיכה, עקב קניי־אל אחרי נתיב ותלמידי הסטודיו שלו. התוצאה המרתקת מפרקת בערינות את דמותו המיתית של נתיב, כוהן לימודי הכשתק הגדול המרכיך הזה בתלמידי־דעת־ריגיו. הוא נפתח בקלות אפ על פרצופו הקסיס של נתיב, כתמיד עם משקפי שמש, יושב בחדר סגור ומולו מועמדת צעירה לסטודיו שעונ־רת אורישן. בסופו הוא מודיע לה מיידית שהיא בולעת מילים, שהריקצה שלה לא טובה, ושבכלל, היא לא העמוד בהתרות עם האנשים הנאמת סובים שמתקבלים לסטודיו. "אבל במקור־מות אחרים יקבלו אותך", הוא מרגיע. ער סוף הסרט, קניאל שופך אור מרתק על נתיב, הסטודיו ועולם השחקנים הישראל־לי בכלל.

"בוגרי הסטודיו מרגישים הערבה סוטאלית לניסן ואין להם אפילו אתח אחד של ספק או ביקורת לגביו", מסביר קניאל את הכעיה שנתקל בה. "נתיב הוא אדם בלתי אפשרי. כל מי שפגש אותו אומר שהוא מרתק ומרהיב. אני דרגשתי יסר את הרישסנס ודריחוק שלו וניסיתי קצת לגרד ולראות מה הוא מסתיר. בהתחל לה צילמתי אותו יושב על כמה שטורה שהוא עונה לי על הש־לות, ובלי שהייתי מודע לזה בכלל, הכנסתי את האדם לפחד הכי גדול שקיים אצלו".

והיאז?

"הכמה מהר מאוד הבנתי שכל מה שניסן מסתיר זה את התס־כול שלו שהוא לא הצליח לממש את עצמו בתור שחקן. כשחייתי חוזר הביתה וצופה בחומרים הבחנתי שתוך כדי הראיון, הבנאדם פשוט נוזל לי מהכיסא. ככל שזה נמשך, הוא נעלם מהפריים. הבנ־תי שיש לו פחד במה מטורף. גם הצילומים האחרים נראים קצת כמו מרדף שבו הוא יוצא כל הזמן מהפריים. ואז נשאלת השאלה איך אדם שמפחד כל כך מהבמה נהיה מורה כזה מרהים למשחק".

איך באמת?

"הוא באמת מורה טוב וגם שחקן טוב, אבל כל החיים הוא פחד מהבמה ומאז הוא מתעסק בלנסות להסתיר את זה. הוא יכול קצת לבטא את עצמו רק בשיעורים, כשהוא משחק עם התלמידים. זה לא סתם שאף פעם לא עשו עליו סרט. זה כמעט בלתי אפשרי להתמודד איתו. רוב האנשים נרתעים מהפחדה וחושבים שהוא 'מפחיד ורע'. אבל מישהו עם סיפח רגישות יכול לראות מעבר. הוא בן 82 ונמצא יותר מ־40 שנה 11 שעות ביום בבית הספר, כל יום. הוא מעולם לא התחתן. יש לו מסירות והזרחות סוטאלית עם בית הספר והשחקנים הרבה יותר מאשר עם עצמו. היכולת לבטל את עצמו היא אדירה. אין בעצם אדם כזה, ניסן נתיב. זו רמות שהוא יצר בצורה לא מודעת. הוא עצמו לא קיים בתור פרט אלא רק לצורך שירות הסטודיו.

"הוא שלח אותי לראות סרט ישן בהשתתפותו בשם 'כפפות' ואמר לי: 'יש לי בו תפקיד גדול'. התחלתי לדרוץ את הסרט בחי־פוש אחר ניסן ורק אחרי שלושת רבעי הסרט הגעתי לסצנה שלו. ומה קורה בה? ניסן יושב באורישן ומורה למועמדות לצאת ול־היכנס. זה התפקיד הגדול שהוא שלח אותי לראותי?"

הסצלמה של קניאל פחות בוטה מקניאל עצמו. נתיב, הדמות המיתית לדורות של שחקנים, נראה בסרט כאיש מבוגר וחביב. לעתים איש קטן, לעתים גבוה, ובסך הכל, בן אדם. בסצנה מרכ־זית נחשפים גם צדדים פחות חיוביים באישיותו: קבוצה של סטר־רנטים מהסטודיו נוטעת לצדפה להופיע עם הצגה שכתבה ובייימה אחת מתלמידות הסטודיו. סרט העלאת הצגה מתקשרת התלמידה לארץ להרייעץ עם נתיב לגבי התיכת בד שוטרה שהי־תה אמורה להיות תלויה כחלק מהתפאורה. השיחה מסתיימת בחוסר הסכמה אבל בסוגים ירידותיים. בעיצומו של ההיי שאחרי ההצגה וקצת אחרי מחיאות הכפיים המפרגנות, מגיש לסטורנ־סית מלווה המשלחת ומורה בבית הספר פתק שנשלח מנתיב וע־ליו כתוב: "מצטער שהצגת הבכורה שלך הסתיימה ביריקה בפרצוף", והסטורנטית פורצת בבכי היסטרי.

אז למה בכל זאת הסצלמה שלך מסתבלת עליו בבוז חמלה ואדרהז?

"יש לי הרבה אהדה לניסן כי הוא רינבר בכנות ואת זה מאור הע־רכתי. בעולם המשחק הכל פווה וניסן הוא איש הגון. הייתי צריך לגלות שהוא בן 82 כי הוא לא היה מוכן להגיד בן כמה הוא. המבט שלי כלפי ניסן הוא הרבה יותר ביקורתי מאשר המבט של הצופה ת.ז. אבל כדרכו של עולם האמנות, בשתי תערוכות הצילומים כי אני מביר אותו הרבה יותר טוב ואני גם אדם ביקורתי יותר. יש גם משהו נחמד בסרט בעובדה שניסן לא מפוצח עד הסוף, זה הסוד ני בסרט שלי מסרטים אחרים, כי העשייה של סרטים דוקומנטריים בארץ היא לרוב עשייה של עיתונאים, לא של במאים. ההעדפה היא לחלוסין של הסקסט על פני התמונה. זה לא קולנוע".

לא ידעתי מי זה גרשוני

הסרט נעשה ללא תמיכה ממסדית, והבמאי לא נשאר שקט: "יש איזו אבסורדיות בעולם הטלוויזיה: תקבל כסף ממקום אחד, תקבל מכולם, לא תקבל מאחר, לא תקבל מהאחרים. אני משוכנע שאת הקהל הסרט יעניין. אבל את התגובות שמשודרים את הכסף זה לא עניין. אני לא כסצנה ולא אלוף יחסי הציבור ולכן אני לא מקבל מי־מן על סרט שעוסק בארם שחשוב למקום הזה. הפוליטיקה בעולם הקלנוע יותר גועלית מהפוליטיקה של הפוליטיקאים. אני לא שי־תקפתי את המשחק, לא ליקקתי את התחת למנהלי ערוצים ולמנה־לי קרנות. אני גם סיפוח אימפולסיבי ואמרתי את מה שאני ודשב בנכות ובכוסות, מה ששרף לי עוד קשרים".

מה הנימוקים שקיבלת?

"שיש עוד סרטים שראויים לתמיכה יותר מהסרט הזה. לדעתי זה הכל פוליטיקה: אני לא ארם ירוע בתעשייה, לא משנה מה אני אגיד או אעשה, אף אחר לא יתייחס לזה ברצינות. ככה זה עולם התרבות בארץ: הוא עסוק יותר ביחסי ציבור מאשר בתכנים. ככל תחום שהתנסיתי בו, אמנות פלסטית או תקשורת, אין בכלל קשר בין איכות העבודה לחשיפה. האמנות הפלסטית בארץ מושתתת על פרטנויה. גם בתערוכה שהצגתי עם גרשוני הפורסרם שלו עם הזורע היה מרדים וגם בצילומים הנוספים, הכל היה מאוד רך, לא בוטה ולא פרובוקטיבי. אף אחר לא ציפח שזה יתפוצץ (מוזיאון ישראל רצה להסיר את התמונות, גרשוני וקניאל עתרו לבג"ץ – ת.ז.). אבל כדרכו של עולם האמנות, בשתי תערוכות הצילומים ששעיתי עם גרשוני, הוא לא היה יותר מדוגמן, אבל כל הקרדיט נלקח ממני וניתן לו".

קניאל חי זה שנתיים עם בחורה. יש לו גם הרבה דברי ביקורת לומר על בן זוגו לשעבר, אבל אחרי שהוא סוטח את כולם ברוגז הוא מחליט לחזור בו, משום ש"את הדברים אנחנו צריכים לפתור בינינו". "אחרי התערוכה במוזיאון, אגב, עשינו סדרת צילומים הדבה יותר סנסציוניים: שם אנחנו עידומים לגמרי מול מראה, מתחבקים, מתנשקים. המטרה בעבודות היתה להראות שיחסים כאלה יכולים להתקיים. ניסינו להראות מערכת יחסים שהיא מחוץ לנרקיסיזם ההומואי הקלאסי, שהיא לא רק נופת שרירים ומגולחים".

היית בוודאי מודע לכך שבשהרונמן שלך הוא משה גרשוני זה מקדם יחסי ציבור לא רע בכלל.

"בכלל לא ידעתי בהתחלה מי זה גרשוני. כשנתר בינינו המפ־גש הראשוני, הוא סיפר לי שהוא צייד ואז נזכרתי במעורפל בשם מקורסים באוניברסיטה. הדבר שהכי הפתיע אותי זה ששאלתי אותו אם הוא מתפרנס מזה והוא ענה שכן. לא ואמנתי שיש בארץ אנשים שמתפרנסים מציור. נוצר בינינו מפגש מאוד אבסורדי ומורכב. בדיוק סיימתי אז את ליטרתי הקלנוע באוניברסיטה ועי־ברתי לגור איתו למשך שנה חצי. זה לא היה בשביל שהוא יעשה לי קריירה. בכלל לא עסקתי אז באמנות פלסטית, וגם גרשוני הוא לא הארם שיעשה למישהו קריירה. להפך, בסידה סטיות הקסר עם גרשוני רק הזיק לי מבחינת הקריירה כי בכל מקום הייתי 'בן זוגו לחיים של' הצרייפו להתעלם מהיצירה שלי.

"ברגע שנפרדנו, לא משנה מה עשיתי וכמה טוטות היו הביקר־רות, את אף אחד זה לא עניין. עד היום אני שרוף בסצנה הזאת. לא רק שזה לא בנה קשרים, זה הרס קשרים קיימים. אבל אני לא מתחרט על התקופה. אני הייתי אז לגמרי בארון וזו היתה אהבה גדולה מאוד. גם בסבילה.

ולא הפריע שני הצילום הרחוקות?

"זה הפריע ולא הפריע. אני אהבב נשים בעיצוריות רחוקות אבל נפרדים אני מעדיף מבוגרים וגם מלאים. אבל הוא באמת היה קצת מבוגר מדי. אם הוא היה צעיר בעקר שנים, יכול להיות שעוד היינו ביחד היום. הקשר עם גרשוני נתן לי לסוגדר לחץ שהחזקתי בתוכי הרבה מאוד שנים, של חיים כפולים שניהלתי, של הדתיירות הזו. לא הצלחתי להיות לגמרי הומו עד אז. האבסורד הוא שאחרי הציאה המתוקשרת שלי כהארון, רוב הנולם מביבי לא האמין לי. חשבו שזו פרחה, בריחה מהחיים האמיתיים. דווקא העולם הקרוב החזיר אותי לארון ואני כבר שנתיים בקשר עם בחורה, כי קשה לי למצוא אהבה הומואית כמו שהיתה לי עם גרשוני. זה היה סוב להיות אתו: הוא אדם מקסים. אמן גדול. גם מאוד בעיתי להתעורר בבחרגנות".

מה זה אומרי?

"להגיע לאחרונה עדב אבל לאה רבין יחד איתו ולהיות בן זוגו יפה התואר בן ה־30. כל החברים שלו היו לגמרי בארון. למדתי הטון מהחיים המשותפים יחד ובעיקר, איך באמת מתנהל עולם האמנות".

אז איך הוא מתנהל?

"בצורה של מאה אחוז שקרים. הקהל שבדוק את האמנות מוד־כב מגילדה קסנסנה של מקרבים. מי שלא מלמד בבצלאל או במ־דרשה, לא מסבנה מה הוא יעשה, אף אחד לא ישים עליו. זה עולם שיש בו אפס כנות ואפס שקרנות. יש בארץ אמנים טובים, אבל הרבה מהם נאלצים ללקק ולהתעגף לבדנגות ולבעלי הכוח. אחר־רים זה הסבר הכי רציני. אין כאן אחוד אחד עם חוזק. הם כולם פקידים. ותערוכה שעשיתי עם גרשוני היתה מאוד סולידית ועי־דינה, אבל במוזאון ישראל רצו לבנגד אותה, אחרי שהעיתונות עשתה מסנה תערוכה פרובוקטיבית".

אתה אומר שאתה כולל מהבחירה של העיתונות אחרי פרד בוקציות ובאותו זמן בחרתי את עצמך בחרבוקסור. אתה גם חלק מהמשחק.

"מה שפריע לי זה: שלעיתונות הסנסציה בעבודות יותר חשר בה מהתכנים. חשוב לי לעשות פרובוקציות כדי להראות איפה אנחנו כחברה פגומים. בדוד לי שאת העיתונאי הפרובוקציה הע־ניין שזה בן 60 הוא 50 הם זוג. אבל יש גם מעבר לזה. העבר הזה שעשינו לא מיועדת רק להטוראים. הבח שלהן הוא שכל גבר חדת שעשינו יכול להראות את עצמו שם. לאחרך העבודה המשותפת שלנו והצגודה בשתי תערוכות, הו הוכראים בעמדות הבכירות בעולם האמנות – בין אם בארון ובין אם לא – שפעלו לבנגד אות־נו. אבל משום מה הם נדא מפחדים מזה. הטוראים האלה, כמו הדבה מהטוראים בתקשורת, מנסים לנו הזמן לקבל סוג של הכה־מה מהמסד ולניסמציה בהחברה הסטריטית על ידי זה שהם מראים להם: 'תראו, אנחנו ברזיק כמוכם'. זה צדיך להיות להפך. הגיבר איות צריכה לתת בראש לכל החברה הסטרייטית". ●

sofash@maariv.co.il

זוהר קניאל התפרסם כשצילם את משה גרשוני, בן זוגו אז, לשורת צילומים פרובוקטיביים שהוצגו בתערוכה משלהבת צנזורים במוזיאון ישראל. עכשיו הוא חוזר עם סרט חושפני על ניסן נתיב, איש המסתורין והמנהל האימתני של בית הספר למשחק. שני ענקי הדוח יוצאים מהמצלמה ומהפה הגדול שלו בשילוב של אהבה גדולה וביקורת גלויה. הממסד האמנותי ומנהלי הקרנות והטלוויזיה יוצאים משם הרבה פחות טוב

Scanned with CamScanner